

Nr 48.

Ankom till riksdagens kansli den 19 maj 1928 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående förbättrad lagstiftning mot ocker.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 285, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Hage* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida, i vilken mån och på vilket sätt en lagstiftning må kunna komma till stånd, som innebär möjlighet att på ett bättre och effektivare sätt än vad som nu är fallet beivra och bestraffa ocker av olika slag.

Beträffande de skäl, motionären anfört till stöd för sin hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Enligt 9 kap. 6 § handelsbalken i 1734 års lag var det bland annat förbudet att taga eller låta förskriva sig större ränta än sex för hundra om året. Förbudets överträdande medförde förlust av hela räntan och böter till belopp av en tiondedel av huvudstolen. Genom förordningen den 13 september 1864 upphävdes i viss mån förbudet att taga mer än sex procent ränta nämligen vid försträckning, som utan pantsäkerhet i fast egendom lämnats på viss tid, ej överstigande sex månader. Den sålunda givna räntefriheten blev emellertid föremål för missbruk, och vid 1898 års riksdag hemställdes i två inom andra kammaren väckta motioner, nr 38 och nr 136, om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande av förslag till skärpta lagbestämmelser mot ocker. Över motionerna avgav lagutskottet utlåtande, nr 62, vari utskottet anförde följande:

Tillkomsten av 1901 års lag ang. ocker.

Utskottet är ense med motionärerna om behovet av skärpta lagbestämmelser emot ocker, då erfarenheten noggsamt visat, att den nuvarande lagstiftningen — endast innefattande förbud mot betingande av allt för hög ränta — ej förmår att på ett närmelsevis tillfredsställande sätt förebygga drivande av procentarnas skamliga hantering.

Visserligen står det klart för utskottet, att högst väsentliga svårigheter äro förenade med uppgiften att utfinna en verkligt effektiv strafflagstiftning mot ocker, och att det näppeligen kan ens tänkas, att man på denna väg skall kunna träffa alla fall, då ocker i verkligheten föreligger, men utskottet håller ändå före, att avsevärda fördelar skulle av en förändrad lagstiftning uti ifråga-

varande hänseende kunna vinnas. Såsom ene motionären erinrat, har en bestämmelse om straff mot ocker betydelse redan så till vida, att själva förfarandet därigenom än kraftigare än nu är fallet brännmärkes i den allmänna opinionen; och dessutom lär det ej möta oöverstigliga hinder att i åtskilliga fall kunna befördra den brottslige ockraren till straff. För sådant ändamål erfordras dock att bringa lagstiftningens bestämmelser om vad som rätteligen är att räkna såsom ocker i större överensstämmelse med vad allmänna meningen anser såsom sådant, att sålunda ej binda sagda begrepp vid vissa formella förutsättningar, som med större eller mindre lätthet kunna kringgås, utan fastmera göra det möjligt för den lagskipande myndigheten att till ocker hänföra allt, som rätteligen dit hör. Den i ena motionen återopade tyska lagens bestämmelser i ämnet synas härutinnan lämpligen kunna tjäna till ledning; just uti den omständigheten, att vid försträkningsavtal försträckningsgivaren begagnar sig av annans nödställda belägenhet, lättsinne eller oerfarenhet på sådant sätt, att försträckningsgivarens prestation jämte den risk han löper ej står i rimligt förhållande till de fördelar, han sig betingar, ligger, enligt utskottets förmenande, det för ocker karakteristiska.

Nu torde invändas, att införande av än så stränga straffbestämmelser och ett utvidgande av ockerbegreppet sällan skall komma att visa sin nyttiga inverkan, så länge den legala bevisprövningen ej ersatts av den fria, enär bevisning svårligen skall kunna, med tillämpning av våra legala bevisregler, åstadkommas.

Emot detta vill utskottet uttala, att nämnda svårigheter i fråga om bevisning föreligga i samma grad vid en hel del andra brott, men att den praktiska lagskipningen likvisst ådagalagt möjligheten att åtkomma de brottslige; varför det torde kunna förväntas, att så även skall bliva fallet beträffande ocker.

I enlighet med utskottets hemställan anhöll riksdagen i skrivelse den 7 maj 1898, nr 87, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruledes genom förändrad lagstiftning ocker lämpligast kunde förhindras, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill den verkställda utredningen kunde giva anledning.

Sedan länsstyrelserna avgivit infordrade utlåtanden över denna riksdagskrivelse, anmälde chefen för justitiedepartementet ärendet i statsråd den 8 februari 1900. Därvid erinrade departementschefen om utländsk och svensk ockerlagstiftning samt om den förändring i den svenska lagstiftningen, som räntans frigivande genom 1864 års förutnämnda förordning inneburit. I avslutning härtill yttrade departementschefen:

Härigenom blev alltså inom ganska vida gränser full frihet lämnad åt en försträckningsgivare att betinga sig huru stort vederlag som helst. Att denna frihet kan av en hänsynslös borgenär missbrukas till att avvinna gäldenären oskäligen fördelar, är oförnekligt, och att så understundom även sker, har i senare tid gång efter annan trätt i dagen, ehuru väl den i anledning av riksdagens skrivelse företagna utredningen giver vid handen, att det egentligen är i huvudstaden samt ett par andra av rikets större städer, som ockerhanteringen funnit utöfva. Att ett fullt verksamt botemedel mot nu berörda missförhållanden är att finna i straffbestämmelser liknande dem, som upptagits i förnämnda främmande lagstiftningar, kan naturligen ej med visshet påstås, så mycket mindre som, på sätt i riksdagen framhållits, de bevisregler, vilka för närvarande äro gällande, kunna lägga hinder i vägen för dylika straffbestämmelsers kraftiga användning. I varje fall torde emellertid, då återinförande av ett räntemaximum för de kortvariga lånen ej lär ifrågakomma, en lagstiftningsåtgärd i det syfte riksdagen angivit näppeligen kunna genomföras på

annan grundval än den, som riksdagen efter föredöme i den tyska lagstiftningen förordat; och, såsom riksdagen anmärkt, torde redan den omständigheten, att den som gör sig skyldig till ocker hotas av straff, ej vara utan betydelse.

I enlighet med den uppfattning, departementschefen sålunda uttalat, hade han låtit utarbete ett förslag till lag angående ocker. Huvudbestämmelsen i detta förslag, 1 §, var av följande lydelse:

Var som vid försträckning av penningar eller beviljande av anstånd med gälds betalning begagnar sig av någons trångmål, oförstånd eller lättsinne till att taga eller för sig eller annan betinga förmögenhetsförmåner, vilka märkligen överstiga vad som efter omständigheterna kunde anses utgöra skälig ränta, varde, ändå att överenskommelsen har sken av avtal om annat än försträckning eller anstånd med betalning, för ocker straffad med böter från och med tjugufem till och med ett tusen kronor eller med fängelse i högst ett år, där ej å förbrytelsen straff är i allmänna strafflagen utsatt.

Lag samma vare, där någon, som förvärvat fordran, den han visste vara tillkommen genom ocker, uppbär eller utsöker eller till annan överlåter större del av fordringen än efter lag skall utgå.

Till motivering av denna bestämmelse anförde departementschefen bland annat:

Såsom redan blivit antytt, kännetecknas det i den nyare utländska strafflagstiftningen införda ockerbegreppet i främsta rummet därav, att man tager väsentlig hänsyn till omständigheterna vid avtalets ingående. Det förutsettes nämligen å gäldenärens sida egenskaper eller förhållanden, som göra honom oförmögen att rätt tillvarataga sina intressen, samt hos försträckningsgivaren en vinningslystnad, som begagnar sig av gäldenärens ställning till att avvinna honom oskäliga fördelar. I överensstämmelse med denna uppfattning av ockrets karaktär innehåller förslagets 1 § bestämmelser om straff för den, som vid försträckning eller beviljande av anstånd med gälds betalning begagnar sig av någons trångmål, oförstånd eller lättsinne till att taga eller för sig eller annan betinga förmögenhetsförmåner, vilka märkligen överstiga vad som efter omständigheterna kunde anses utgöra skälig ränta. Om de utfästa förmånerna skola utgå under namn av ränta eller av kapitalrabatt, provision, kommissionsarvode eller dylikt bör naturligen vara utan betydelse, ävenså om de betingas för kontrahentens egen eller för annans räkning.

Vid granskningen av förslaget anmärkte högsta domstolen, att åt ockerbegreppet ej givits den tydlighet och noggranna begränsning, som man eljest krävde av definitionen å ett brott, utan i väsentlig grad blivit överlämnat åt domarens fria prövning att avgöra, när gränsen mellan det tillåtna och otillåtna vore överskriden.

Häremot anförde departementschefen vid anmälan av högsta domstolens utlåtande:

Vad sålunda blivit anmärkt torde dock ej innebära något avgörande skäl mot förslagets genomförande. I många andra fall har man, hos oss såväl som annorstädes, funnit nödigt att i lagen upptaga straffbud, vilka i fråga om gränserna för sin tillämplighet lämna ett tämligen vidsträckt utrymme åt domstolarnas omdöme och urskiljning. — — — Väl är det uppenbart, att, där gränsen mellan det straffbara och det icke straffbara i viss mån gjorts beroende av lagskiparens fria prövning, en synnerlig varsamhet vid

lagens tillämpning är av nöden; men från denna synpunkt torde, med hänsyn till erfarenhetens vittnesbörd, någon grundad betänklighet ej möta att åt de svenska domstolarna anförtro en prövning sådan som den, varom här är fråga. Snarare torde då kunna befaras, att domstolarna vid handhavande av de föreslagna bestämmelserna skulle ledas av en alltför långt driven försiktighet. Men den omständigheten, att sagda bestämmelser sålunda tilläventyrs ej komme att träffa andra fall av brottslighet än de mest uppenbara och otvivelaktiga, kan ej innefatta giltigt skäl att helt och hållet avstå från ingripande från lagstiftningens sida, där sådant eljest finnes av omständigheterna påkallat.

Högsta domstolen erinrade vidare bland annat, hurusom med de hos oss gällande bevisregler anledning vore att befara, det ockraren på grund av bristande bevisning oftast komme att gå straffri.

Emot denna erinran anförde departementschefen:

Onekligen lärer, såsom jämväl vid frågans föregående behandling blivit framhållet, i många fall svårigheten att prestera tillfyllestgörande bevisning komma att utgöra hinder för den ifrågasatta lagstiftningens tillämpning. Då emellertid i åtskilliga under senare tider inträffade fall kunnat konstateras ej allenast att ocker ägt rum utan ock av ven det föröfvats, torde, i händelse nämnda lagstiftning kommer till stånd, utsikt ej saknas att kunna till laga näpst befordera en eller annan av ockrets utövare. En mera avsevärd fördel synes dock, på sätt av riksdagen betonats, ligga däri, att genom själva straffbudet ockerhanteringen än kraftigare än för närvarande brännmärkes i den allmänna meningen, en omständighet, som utan tvivel skulle komma att verka avhållande på åtskilliga av dem, som eljest kunde känna benägenhet att ägna sig åt nämnda hantering.

I anledning av den proposition, nr 40, med förslag till lag angående ocker, som därefter förelades 1901 års riksdag, yttrade lagutskottet i utlåtande, nr 27, följande:

Då utskottet nu går att i ämnet sig yttra, tillåter sig utskottet till en början erinra därom, att riksdagens förenämnda skrivelse tillkom utan att någon fullständig och tillförlitlig utredning förebragts angående den omfattning, vari ockerhanteringen bedrevs inom vårt land. De enskilda motionärer, vilka bragte frågan om förändrad ockerlagstiftning å bane inför riksdagen, åberopade till stöd för sina framställningar uteslutande vissa förhållanden inom huvudstaden, vilka under år 1897 ådragit sig en allmän och obehaglig uppmärksamhet. Vad den övriga delen av landet beträffar, voro några uppgifter om ockerhanteringen för motionärerna ej tillgängliga, och ej heller under förhandlingarna inom riksdagen framkommo några närmare upplysningar i detta hänseende. Riksdagen var således vid frågans avgörande ej i tillfälle bedöma behovet av ny ockerlagstiftning. Vad som angående förhållandena inom huvudstaden kommit i dagen ansågs emellertid utgöra tillräcklig anledning att hos Kungl. Maj:t begära utredning i ämnet.

Vid den undersökning, som i anledning av riksdagens skrivelse ägt rum, har sedermera, enligt vad anföres i statsrådsprotokollet för den 8 februari 1900, befunnits, att det egentligen är i huvudstaden samt ett par andra av rikets större städer, som ockerhanteringen funnit utövare.

Detta förhållande är, efter utskottets uppfattning, av väsentlig vikt, då det gäller att avgöra, huruvida nu ifrågavarande proposition bör av riksdagen antagas. Vore det så, att här föreläge ett allmänt och trängande be-

hov av lagbestämmelser mot ocker, utöver de redan befintliga, då gåves nämligen häri ett tungt vägande skäl att låta möjliga betänkligheter mot lagförslaget, även om de ej kunde undanröjas, vika av hänsyn till det stora allmänna syfte, som genom den ifrågasatta lagstiftningen skulle främjas, men då av den verkställda utredningen framgått, att något dylikt allmänt behov ej förefinnes, saknas anledning att i fråga om förevarande lagförslag eftergiva någon av de fordringar, som i allmänhet böra å varje strafflagstiftning uppställas.

Vid den detaljgranskning, som utskottet därefter ägnade förslaget, anslöt sig utskottet till högsta domstolens uppfattning i ovan anmärkta hänseenden och avstyrkte följaktligen bifall till propositionen. Beträffande huvudbestämmelsen i förslaget yttrade utskottet efter att hava bemött departementschefens erinringar mot vad högsta domstolen anfört rörande ockerbegreppets brist på tydlighet och noggrann begränsning:

Den obestämdhet, som sålunda ovedersägligen vidlåder det föreslagna nya ockerbegreppet, är betänkelig redan så till vida, som densamma bereder möjlighet, att en verklig ockrare kan gå fri från straff, även om fullgiltiga skäl för hans fällande föreligga. Vida betänkligare är dock, att tillämpningen av bestämmelsen i lagförslagets 1 § skulle kunna leda till ådömande av ansvar för ocker även i sådana fall, då ocker i verkligheten ej föreläge. Om t. ex. en affärsman, som befunne sig i en ekonomiskt starkt hotad belägenhet, där utsikterna till räddning vore högeligen ovissa, av en annan finge hjälp ur svårigheterna emot gäldande av så hög ränta, att denna delvis uppvägede den stora risk försträckningsgivaren löpte att förlora hela försträckningssumman, så kunde den senare till följd av den obestämda avfattningen av ockerbegreppet i lagförslagets 1 § komma att fällas till ansvar för ocker, oaktat grundförutsättningen därför, den orättmätiga vinningslystnaden, helt och hållet saknades. I varje händelse vore han utsatt för risken att åtalas för ocker, en omständighet som, redan den, skulle minska möjligheterna för den behövande att i fall sådana som det ovan antydda erhålla hjälp.

Lagförslagets antagande skulle sålunda kunna verka hämmande på tillkomsten av legitima försträckningsavtal. Å andra sidan bleve den ifrågasatta lagens betydelse såsom hinder mot ockerhanteringen, efter allt att döma, skäligen ringa. Att ernå bindande bevisning mot en ockrare möter i regel, av helt naturlig anledning, betydliga svårigheter särskilt till följd av de hos oss gällande bevisregler.

Emot utskottets hemställan om avslag å propositionen reserverade sig emellertid sex av utskottets ledamöter, vilka framlade ett förslag till lag angående ocker, som i allt väsentligt överensstämde med Kungl. Maj:ts förslag. Denna reservation vann i huvudsak riksdagens bifall, och den 14 juni 1901 utfärdades lag angående ocker. Huvudbestämmelsen i lagen, 1 §, är av samma lydelse som den i förslaget förekommande, vilken återgivits här ovan (s. 3).

Det torde böra anmärkas, att det i 9 kap. 6 § handelsbalken stadgade förbudet att taga högre ränta än sex för hundra om året bibehölls oförändrat, i vad det gällde efter 1864 års förutnämnda förordning, men att samma förbud sedermera upphävdes genom lag den 28 september 1907.

Förutom den straffbestämmelse angående ocker, som 1901 års lag på sätt nu anförts innehöll, upptog lagen jämväl stadganden om civilrättsliga påföljder av ockerhandlingen. Till denna del ersattes lagen sedermera av bestämmelser

i 1915 års lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område samt i 10 § 2 mom. av promulgationsförordningen till utsökningslagen enligt den lydelse stadgandet erhöll i samband med avtalslagstiftningen. Av dessa bestämmelser må här återgivas 31 § i avtalslagen, så lydande:

Har någon begagnat sig av annans trångmål, oförstånd, lättsinne eller beroende ställning i förhållande till honom till att taga eller betinga sig förmåner, vilka stå i uppenbart missförhållande till det vederlag, som må hava blivit erlagt eller utfäst, eller för vilka något vederlag icke skall utgå, vare rättshandling, som sålunda tillkommit, icke gällande mot den förfördelade.

Lag samma vare, där sådant otillbörligt förfarande, som i första stycket avses, ligger annan till last än den, gent emot vilken rättshandlingen företogs, och denne ägde eller bort äga kunskap därom.

Om avtal rörande bärgning gälle vad i 227 § sjölagen är stadgat.

I olikhet med bestämmelserna i 1901 års lag avser detta stadgande alla de fall, då någon utnyttjar annans beträngda ställning till att förskaffa sig orättfärdig vinning på hans bekostnad.

Förberedande utkast till strafflag 1922.

Vad beträffar de straffrättsliga stadgandena i 1901 års lag uttalade den kommitté, som utarbetat det till grund för avtalslagen liggande förslaget, att det syntes böra tagas under övervägande, huruvida icke en omarbetning av dem i syfte att även i kriminellt avseende likställa sakocker med kreditocker kunde anses påkallad. Kommittén hade ansett det ligga utom dess uppgift att framlägga något förslag i sådant syfte, så mycket mera som en omarbetning av strafflagstiftningen i dess helhet vore förestående.

En utvidgning av kriminalisationen av ocker utöver 1901 års lag till att avse i allt väsentligt det ockerbegrepp, som avtalslagen omfattar, föreslås också i det den 31 januari 1922 av dåvarande professorn J. C. W. Thyren avgivna förberedande utkastet till strafflag, speciella delen IV, som avhandlar vissa förmögenhetsbrott. I denna del av utkastet upptages nämligen följande stadgande:

Har någon, vid avtal rörande förmögenhet, begagnat sig av annans oförstånd, lättsinne, trångmål eller beroende ställning i förhållande till honom till att taga eller för sig eller annan betinga förmåner, vilkas förmögenhetsvärde står i uppenbart missförhållande till värdet av det vederlag, som blivit utfäst eller erlagt; straffes, för ocker, med böter.

Lag samma vare, där någon, som förvärvat fordran, den han visste vara tillkommen genom ocker, uppbär eller utsöker eller till annan överlåter större del av fordringen än efter lag skall utgå.

Utövar någon brott, som i denna § sägs, yrkes- eller vanemässigt eller äro omständigheterna eljest försvarande, må, jämte böter, fängelse kunna ådömas.

I motiveringen till detta stadgande anföres bland annat följande:

Inga tillräckliga skäl torde finnas för att i en blivande strafflag utesluta sakocker från kriminalisationen. Om en person av verkligt trångmål nödgas att till varje pris omedelbart förskaffa sig en viss sak (t. ex. livsmedel), så är den, som begagnar sig av detta nödtvång för att utpressa ett orimligt —

låt vara kontant — vederlag, svärigen mindre straffvärd än den vanlige penningockraren. Det torde icke heller finnas tillräcklig grund att, såsom förhållandet är i flera lagar, låta straffbarheten av sakocker ankomma på yrkesmässighet hos brottslingen; icke heller, såsom även förekommer, att i detta avseende göra skillnad mellan trångmål och andra psykologiska faktorer (lättsinne, oförstånd etc.). Även får det väl anses för en fördel att bland handlingar av så närstående beskaffenhet icke — då det är fråga om uppsätlig rättsstridighet — uppställa vissa fall, som innebära både brott och civilorätt och andra, som utgöra endast civilorätt; denna åtskillnad synes böra sammanfalla med motsatsen mellan *dolus* och *culpa*.

Vissa andra former av ocker än ocker vid försträckning belades under kristiden med straff, nämligen prisocker och hyresocker.

Enligt lagen den 19 juni 1917 med vissa bestämmelser mot oskäligen pris under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden stadgades sålunda straff för den, som vid avyttring av vissa varor, bland annat livsmedel, toge eller betingade sig vederlag, som han insett eller bort kunna inse vara med hänsyn till föreliggande omständigheter uppenbart oskäligt. Denna bestämmelse skilde sig alltså väsentligt från det ockerbegrepp, som uppställes i 1901 års lag och avtalslagen. Det förutsattes här intet utnyttjande av omständigheter i köparens person, vilka gjorde honom ekonomiskt mindre motståndskraftig än andra köpare i allmänhet. Och vad angick frågan om prisets egenskap av uppenbart oskäligt, straffades gärningsmannen ej blott då han insett priset vara uppenbart oskäligt, utan även då han bort kunna inse detta, därest han iakttagit tillbörlig aktsamhet. Bestämmelse om straff för prisocker av detta innehåll gällde sedermera under kristiden och därefter intill utgången av maj 1923. Under tiden hade frågan om en för normala förhållanden avsedd prisockerlagstiftning gjorts till föremål för utredning; och ett förslag till lag angående oskäligen handelsvinst avgavs av sakkunniga år 1922. Av förslaget innehåll må här allenast erinras om bestämmelsen, att straffansvar skulle inträda, därest någon, som idkade handel med livsmedel och vissa andra varor, för sådan vara tagit, betingat sig eller fordrat vederlag, som innefattade uppenbart oskäligen handelsvinst. Förslaget har hittills icke föranlett någon åtgärd.

Straff för hyresocker stadgades i de under kristiden utfärdade hyresstegringslagarna. Ockerbegreppet hade där samma karaktär som i 1917 års prisockerlag. I lagen den 10 mars 1923 med vissa bestämmelser rörande hyra fanns i 10 § ett provisoriskt stadgande om påföljder vid oskäligen hyresanspråk, vilket intog en mellanställning mellan ockerbestämmelserna i 1901 års lag och i kristidslagarna. Ansvar inträdde för den som vid uthyrning av lägenhet eller vid överlåtelse av hyresrätt till lägenhet toge eller för sig eller annan betingade vederlag, av vad slag det vara måtte, som, enligt vad han insett eller bort inse, vore uppenbart oskäligt. Vad sålunda stadgats skulle dock ej äga tillämpning, där av omständigheterna framginge, att sådant förfarande icke inneburit utnyttjande av annan persons trångmål med avseende å möjligheten att vinna eller bevara tillgång till en efter hans förhållanden nödig lägenhet. Stadgandet upphörde att gälla med utgången av september 1926.

Ockerbestämmelser under kristiden m. m.

Utskottet. Redan vid tillkomsten av 1901 års lag angående ocker yppades farhågor för att lagen icke skulle bliva tillräckligt effektiv med hänsyn till den obestämthet, som vidlådde ockerbegreppet, och de svårigheter, som skulle möta vid bevisning om att ocker föreläge. Erfarenheten torde hava ådagalagt, att dessa farhågor icke voro obefogade. Att ocker förekommer i ganska stor utsträckning utan att ockrets utövare bliva befordrade till straff, lärer nämligen icke kunna förnekas. Och det måste te sig för rättskänslan stötande, att samhället icke äger tillgång till ett effektivare medel mot denna brottslighet än den gällande lagen. Utskottet anser därför en undersökning böra komma till stånd, huruvida icke möjligheter förefinnas att på ett mera verksamt sätt än nu är fallet ingripa mot ocker.

I motionen hemställes om utredning angående en förbättrad lagstiftning mot varje slag av ocker. Av motiveringen framgår emellertid, att motionären närmast eftersträvar en sådan lagstiftning beträffande ocker, som utövas vid lämnande av försträckning, kreditocker. Då det för närvarande icke synes föreligga något praktiskt behov att utvidga ockerbestämmelserna på sätt som antytts, torde den ifrågasatta utredningen böra begränsas till kreditockret.

Lösningen av det föreliggande problemet är givetvis förenad med betydande svårigheter. Det torde emellertid få ankomma å den blivande undersökningen att utfinna någon framkomlig väg ur dessa svårigheter. Motionären synes föreställa sig såsom en lösning, att ur ockerbegreppet kunde uteslutas bestämningen om begagnande av annans trångmål, oförstånd eller lättsinne. Detta skulle emellertid innebära, att den för brottet mest karakteristiska egenskapen bortfölle. Att vidtaga en så långt gående förändring i ockerbegreppet är enligt utskottets mening icke lämpligt. Vad angår motionärens förslag, att även privata långgivare skulle ställas under uppsikt och kontroll av en myndighet, som ägde befogenhet att effektivt skydda de lånsökandes intresse, torde utan vidare vara klart, att ett dylikt förslag näppeligen är genomförbart. För sin del vill utskottet ifrågasätta, huruvida icke ökad möjlighet att med straff åtkomma ocker skulle vinnas genom en sådan ändrad avfattning av lagen, att straff stadgas för den som vid försträckning eller vid beviljande av anstånd med gälds betalning tager eller för sig eller annan betingar förmögenhetsförmåner, vilka märkligen överstiga vad som efter omständigheterna kunde anses utgöra skälig ränta, men att vad sålunda stadgats dock ej skall äga tillämpning, där av omständigheterna framgår, att förfarandet icke inneburit utnyttjande av annan persons trångmål, oförstånd eller lättsinne. En dylik avfattning skulle nära överensstämma med lydelsen av ockerstadgandet i den ovan omnämnda 10 § av 1923 års lag med vissa bestämmelser rörande hyra. Mot en sådan ändring av lagen kan emellertid invändas, att ändringen innebär ett avsteg från den hittills så gott som undantagslöst upprätthållna principen, att den som för talan mot annan om ansvar för brott har att styrka, att alla brottsrekvisit föreligga. Den ifrågasatta utvägen torde därför icke böra tillgripas, med mindre den blivande utredningen visar, att vägande skäl därför äro för handen.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt en effektivare lagstiftning mot ocker vid försträckning må kunna komma till stånd, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 19 maj 1928.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman, Klefbeck, Anderson* i Hägelåkra, *Svenson* i Eskhult*, *John O. Karlsson**, *Jonsson* i Lycksele, *Wagnsson* och *Bissmark*;

från andra kammaren: herrar *af Ekenstam**, *Lindley, Nilsson* i Antnäs, *Jansson* i Edsbäcken, *Johansson* i Brånalt, *Sjögren, Olsson* i Mellerud* och *Pettersson* i Köping.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Anderson* i Hägelåkra, *Bissmark* och *Nilsson* i Antnäs, vilka anför:

»Då utskottet icke kunnat anvisa någon lämplig utväg för vinnande av en ändrad lagstiftning i motionens syfte, hava vi ansett, att utskottet bort hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»